

بررسی حساب‌های اقتصادی استان فارس و مقایسه آن با استان‌های کشور

ابوطالب آزرده^۱

با بررسی حساب‌های اقتصادی در هر منطقه نمایی از وضعیت اقتصادی منطقه بدست می‌آید که می‌تواند راهنمای موثری جهت تدوین برنامه‌های توسعه منطقه ای محسوب گردد. بر این اساس در این مقاله عملکرد بخش‌های اقتصادی استان فارس از جهت ارزش افزوده و تولید در طی دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۷۹) در مقایسه با سایر استانها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش مؤید آن است که حدود ۴ الی ۵ درصد ارزش افزوده کل کشور در دوره زمانی فوق الذکر به استان فارس تعلق داشته است. از میان بخش‌های مورد بررسی بخش خدمات در این استان از لحاظ بازدهی بیشترین سهم ارزش افزوده را به خود اختصاص داده است. دیگر بخش‌ها یعنی بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن، ساختمان، آب و برق و گاز در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند.

واژه‌های کلیدی: ارزش افزوده، تولید ناخالص داخلی.

۱. مقدمه

ساختار اقتصادی هر جامعه، متشکل از مجموعه‌ای گسترده و متنوع از فعالیت‌ها و مبادلات اقتصادی است که در سطوح متفاوت و بین همه عواملان اقتصادی و طی زمان صورت می‌گیرد و نتیجه آن به شکل تغییر در ثروت، متبلور می‌شود. فهم عملکرد واقعی اقتصاد و شناخت تفصیلی اجزاء و عوامل مؤثر بر آن، مستلزم در اختیار داشتن مجموعه‌ای جامع از اطلاعات و آمارهای اقتصادی است که به شکل نظام مند با عنوان حساب‌های اقتصادی، ارائه می‌گردد.

تهیه حساب‌های اقتصادی و منطقه‌ای هر استان یکی از پیش نیازهای اساسی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای است که علاوه بر اینکه روابط بین بخش‌های اقتصادی را نشان می‌دهد، منبع با ارزشی برای

تصمیم‌گیریها و سیاست‌های منطقه‌ای است. هدف از تهیه و تدوین این حسابها، محاسبه مهم‌ترین متغیرهای جریانی اقتصاد مانند تولید، مصرف، تشکیل سرمایه، صادرات، واردات، درآمد و رشد اقتصادی در یک دوره معین از زمان و اندازه‌گیری مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی مانند ثروت، دارایی و بدهی در مقطعی از زمان است که از طریق آنها تصویر وضعیت اقتصادی استان در آن دوره یا مقطع زمانی نشان داده می‌شود.

با دریافت اطلاعاتی مانند درآمدها و تولیدات استان، دیگر نیازی نیست تا سیاست‌های منطقه‌ای بر پایه مجادلات سیاسی، اجتماعی و یا شاخص‌های مشکوک اقتصادی مانند بیکاری تنظیم گردد.

این مقاله، با بررسی حسابهای اقتصادی استان فارس طی سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۸۶) و مقایسه آن با سایر استانهای کشور، جایگاه استان فارس در سطح کشور را بررسی می‌کند و به طرح مشکلات و ارائه پیشنهادهایی در این زمینه می‌پردازد.

۲. وضعیت تولید ناخالص داخلی و سرانه آن در استان فارس

استان فارس در سال ۱۳۸۶ با جمعیتی حدود ۴/۴۱۰ هزار نفر، حدود ۶/۲ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. تولید ناخالص داخلی این استان در سال مذکور ۱۱۶/۸ هزار میلیارد ریال و سهم آن از تولید ناخالص داخلی کشور در حدود ۵ درصد بوده است. جدول شماره یک، تولید ناخالص داخلی استان فارس و سرانه آن را طی دوره (۱۳۷۹-۱۳۸۶) نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، تولید ناخالص داخلی استان فارس نشان دهنده ارزش کالا و خدمات نهایی تولید شده در این استان طی یک سال معین است که در این جدول طی دوره مذکور ارائه شده است.

جدول ۱. محصول ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری و جمعیت استان فارس طی سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

سال		شرح
۱۳۷۹	۱۳۸۰	
۱۳۸۶	۱۳۸۵	تولید ناخالص داخلی استان (هزار میلیارد ریال)
۱۱۶/۸	۱۰۱/۵	سهم در کشور (درصد)
۵	۴/۹	جمعیت استان (میلیون نفر)
۴/۴۱	۴/۳۳	سرانه تولید ناخالص داخلی (میلیون ریال)
۲۶/۴	۲۳/۴	سهم در جمعیت کشور (درصد)
۶/۲	۶/۱	رشد تولید ناخالص داخلی استان
۱۵/۱	۲۸/۳	...

مأخذ: حسابهای ملی منطقه‌ای، مرکز آمار ایران.

با توجه به جدول شماره یک، رشد تولید ناخالص داخلی طی دوره مذکور همواره مثبت و روند افزایشی داشته است که نشان دهنده بهبود و رشد مستمر تولید و فعالیت های اقتصادی بخش های مختلف استان مانند کشاورزی، صنعت و معدن، ساختمان و خدمات است. متوسط نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در استان طی دوره (۱۳۷۹-۱۳۸۶) برابر ۲۳/۳ درصد بوده است و همانطور که در جدول نیز مشخص است، تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۸۶ نسبت به سال ۱۳۷۹، ۴/۵ برابر شده است.

از سوی دیگر، سهم تولید ناخالص داخلی استان فارس از تولید کشور در سال ۱۳۷۹، حدود ۴/۱ درصد بوده است که طی سالهای اخیر حدود ۵ درصد، افزایش داشته است که این موضوع نشان دهنده وضعیت اقتصادی بهینه در استان فارس نسبت به فعالیت های اقتصادی کشور است. علاوه بر این، جدول شماره یک میزان تولید ناخالص داخلی سرانه یا تولید ناخالص داخلی به ازای هر نفر را نیز نشان می دهد که از تقسیم تولید ناخالص داخلی بر جمعیت استان به دست می آید. استان فارس، حدود ۶ درصد جمعیت کشور دارد که به طور متوسط طی دوره مورد بررسی ۱/۵ درصد رشد داشته است.

اگر چه رشد تولید ناخالص داخلی و افزایش میزان آن به نوعی نشان دهنده افزایش قدرت اقتصادی است اما برای ارائه شاخصی دقیق تر که علاوه بر قدرت اقتصادی، بیانگر میزان رفاه در جامعه هم باشد از معیار تولید ناخالص داخلی سرانه استفاده می شود. طبق این شاخص، تولید ناخالص داخلی سرانه از ۶۵۰۰ هزار ریال در سال ۱۳۷۹ به حدود ۲۶۴۰۰ هزار ریال در سال ۱۳۸۶ رسید. به عبارت دیگر، می توان گفت میزان رفاه اجتماعی طی این سالها افزایش یافته است. البته، برای اظهار نظر دقیق تر در این مورد می بایست به مسئله توزیع درآمدها بین دهک های مختلف درآمدی جامعه نیز توجه داشت.

۳. ارزش افزوده بخش کشاورزی

فعالیت مهم استان فارس، کشاورزی است و در تولید و صادرات بسیاری از محصولات، مقام اول تا سوم را در کشور دارد. ظرفیت استان در تولید محصولات مختلف کشاورزی به میزانی است که نیاز غذایی بیش از ۱۲ درصد از جمعیت کشور را تامین می کند. این استان، بزرگترین تولید کننده محصولات زراعی و باغی کشور است.^۱

۱. برای اطلاع بیشتر به پورتال استان فارس www.fars.ir مراجعه کنید.

همان طور که در جدول شماره دو مشاهده می شود، طی سالهای (۱۳۸۶-۱۳۷۹) استان فارس همواره سهمی معادل ۸ تا ۹ درصد از ارزش افزوده بخش کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده است. طبق آخرین آمار منتشر شده توسط مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۵، استان فارس از جهت ارزش افزوده بخش کشاورزی، رتبه دوم را در کشور دارد و استان‌های مازندران، خراسان رضوی و خوزستان به ترتیب در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند.

ارزش افزوده این بخش طی سالهای مورد بررسی، روندی افزایشی بوده است، به طوری که از ۶۲۷ میلیارد ریال در اولین سال برنامه سوم توسعه به ۲۰۷۰۷ میلیارد ریال در سال دوم برنامه چهارم رسید و حدود ۳/۲ برابر شده است. متوسط نرخ رشد سالانه طی این دوره ۱۸/۶ درصد و متوسط سهم ارزش افزوده این بخش از کل کشور، ۸/۵ درصد بوده است. بیشترین نرخ رشد مشاهده شده در جدول هم مربوط به سال ۱۳۸۱ است که نسبت به سال ۱۳۸۰، حدود ۳۰ درصد افزایش داشته است.

جدول ۲. ارزش افزوده بخش کشاورزی استان فارس به قیمت جاری طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۷۹)

(میلیارد ریال)

سال	شرح
۱۳۷۹	ارزش افزوده بخش کشاورزی
۱۳۸۰	سهم در کشور (درصد)
۱۳۸۱	
۱۳۸۲	
۱۳۸۳	
۱۳۸۴	
۱۳۸۵	
۱۳۸۶	

ماخذ: حسابهای ملی منطقه‌ای، مرکز آمار ایران.

۴. ارزش افزوده بخش صنعت و معدن

استقرار انواع صنایع سبک و سنگین در استان فارس مانند صنایع پتروشیمی و الکترونیک و تولید قطعات و ادوات ساخته شده از صنایع به خصوص صنعت الکترونیک و محصولات استخراج شده از صنایع پتروشیمی، قابلیت‌های بالقوه‌ای را در تولید این محصولات برای استان ایجاد کرده است. استان فارس از جهت ذخایر غنی سنگهای ساختمانی، گچ و خاک نسوز نیز در سطح بین‌المللی در جایگاهی خاص قرار دارد.

ارزش افزوده بخش صنعت و معدن فارس طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۷۹) در جدول شماره سه نشان داده می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود، این استان به رغم قابلیت‌های فراوان در بخش صنعت و معدن، نتوانسته به پیشرفت‌های قابل توجهی برای ایجاد ارزش افزوده در این بخش دست یابد و شاید دلیل آن هم صادرات این محصولات به صورت خام و فرآوری نشده باشد. میزان ارزش افزوده این بخش از ۳۴۳۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ به ۱۶۱۷۶ میلیون ریال در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. در سال ۱۳۸۱، ارزش افزوده بخش صنعت و معدن فارس رشدی ۶۳/۴ درصدی را نسبت به سال پیش از آن داشته است و متوسط نرخ رشد سالانه طی سال‌های مورد بررسی نیز ۲۶ درصد بوده است.

با وجود این، سهم استان فارس در ارزش افزوده بخش صنعت و معدن کشور طی سال‌های مذکور حدود ۲ درصد بوده است که در سال ۱۳۸۵ با ۱۴۴۳۵ میلیارد ریال در مرتبه یازدهم کشور قرار داشته است.

یادآوری می‌شود که $\frac{1}{3}$ ارزش افزوده بخش صنعت و معدن کشور نیز به استان خوزستان اختصاص دارد.

جدول ۳. ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان فارس به قیمت جاری طی سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

(میلیارد ریال)

سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	شرح
ارزش افزوده بخش صنعت و معدن	۳۴۳۰	۴۰۷۶	۶۶۶۲	۷۲۸۵	۱۰۳۰۲	۱۲۰۲۹	۱۴۴۳۵	۱۶۱۷۶	
سهم در کشور (درصد)	۱/۷	۱/۹	۲/۲	۱/۹	۲/۰۱	۱/۸	۲	۲/۰۱	

مأخذ: حسابهای ملی منطقه ای، مرکز آمار ایران.

۵. ارزش افزوده بخش ساختمان، آب، برق و گاز

با توجه به آمار و ارقام مندرج در جدول شماره چهار، بخش ساختمان، آب، برق و گاز از بخش‌های اقتصادی و مهم استان فارس است و روند ارزش افزوده آن طی سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۸۶) صعودی بوده است، به طوری که متوسط نرخ رشد این بخش طی دوره مذکور ۲۸/۲ درصد است و همان‌طور که آمار نشان می‌دهد میزان ارزش افزوده این بخش در سال ۱۳۸۶ در مقایسه با سال ابتدای دوره، بیش از ۵ برابر شده است. بیشترین نرخ رشد ارزش افزوده این بخش در استان طی

سال‌های (۱۳۸۱، ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳) بوده است (به ترتیب: ۶۷، ۵۵/۲ و ۲۸ درصد) و طی سال‌های مذکور سهم ارزش افزوده این بخش استان از کل کشور ۶، ۸/۱ و ۷/۹ درصد بوده است و رتبه استان در کشور نیز ۶، ۲ و ۴ بوده است.

ارزش افزوده بخش ساختمان، آب، برق و گاز در سال ۱۳۸۵، ۹۹۲۵ میلیارد ریال بوده است و در این سال، استان فارس پس از استانهای تهران، خوزستان، اصفهان و خراسان رضوی با اختصاص سهم ۵/۸ درصد از کل کشور در رتبه پنجم قرار داشته است. لازم به ذکر است که سهم استانهای یاد شده از کل کشور به ترتیب: ۱۸/۰۲، ۹/۹، ۹/۷ و ۶/۹ درصد بوده است.

با توجه به موقعیت جغرافیایی استان فارس و همجواریش با استانهای محروم، به ویژه استانهای جنوبی کشور و افزایش میزان مهاجرت از مناطق مذکور به این استان و نزدیکی به کشورهای حاشیه خلیج فارس و علاقمندی بسیاری از ایرانیان مقیم این کشورها به سرمایه‌گذاری و فعالیت در استان فارس، روند ساخت و ساز در استان را افزایش داده است. علاوه بر این، مزیت دار بودن این بخش به واسطه سودآوری بالا، کاهش ریسک پذیری و کوتاه بودن دوره بازگشت سرمایه به همراه سودهای کلان، موجب افزایش روند ساخت و ساز در استان و به ویژه شهر شیراز شده است. اگرچه این موضوع موجب افزایش ارزش افزوده این بخش و بالا رفتن سطح درآمد گردید، اما از سوی دیگر به افزایش بی سابقه قیمت زمین و مسکن و در پی آن بهای کالاها و خدمات مرتبط با این بخش طی سالهای مورد بررسی، منتهی شد.

جدول ۴. ارزش افزوده بخش ساختمان، آب و برق استان فارس به قیمت جاری طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۷۹)

(میلیارد ریال)

سال	شرح						
	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
ارزش افزوده بخش ساختمان و آب و برق	۲۲۰۳	۲۳۵۱	۳۹۲۵	۶۰۹۱	۷۷۸۰	۸۰۵۰	۹۹۲۵
سهم در کشور (درصد)	۵/۳	۴/۷	۶	۸/۱	۷/۹	۶/۲	۵/۸

مأخذ: حسابهای ملی منطقه‌ای، مرکز آمار ایران.

۶. ارزش افزوده بخش خدمات

با توجه به دسترسی استان فارس به آبهای خلیج فارس و موقعیت ویژه‌اش با کشورهای حاشیه خلیج فارس، از مهم‌ترین استانهای کشور به جهت ارتباط تجاری، حجم نقدینگی و مبادلات مالی است. از این جهت، دومین فعالیت استان پس از کشاورزی در زمینه خدمات و تجارت است و

به دلیل ویژگی این بخش از جهت بازدهی سریع و دوره کوتاه گردش سرمایه، مردم به سرمایه گذاری در بخش صنعت علاقه زیادی ندارند.

بخش خدمات در استان فارس، اهمیت و ظرفیت بسیار بالایی در ترکیب تولید ناخالص داخلی دارد. با توجه به ارقام موجود در جدول شماره پنج، ارزش افزوده خدمات طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶) روندی افزایشی داشته است، به طوری که متوسط نرخ رشد آن طی دوره مذکور ۲۵ درصد بوده است و میزان ارزش افزوده این بخش طی سال ۱۳۸۶ در مقایسه با سال ۱۳۷۹، ۴/۶ برابر شده است. بر این مبنای، متوسط سهم ارزش افزوده بخش خدمات استان از کل کشور طی دوره مذکور ۴/۹ درصد است.

بیشترین میزان نرخ رشد ارزش افزوده این بخش در استان ۵/۹ درصد و مربوط به سال ۱۳۸۵ است. در این سال، رقم ارزش افزوده بخش خدمات معادل ۵۹۹۵۵ میلیارد ریال و نرخ رشد آن نسبت به سال قبل ۳۷ درصد بوده است. قابل توجه است که استان فارس در سال ۱۳۸۵ در سطح کشور از کل ارزش افزوده بخش خدمات در مرتبه سوم بوده است و پس از استانهای تهران و خراسان رضوی قرار داشته است. سهم استانهای مذکور نیز از کل کشور در این سال به ترتیب برابر ۳۸/۶ و ۶/۶ درصد بوده است.

در درون بخش خدمات، بخشهایی مانند مستغلات، عمده فروشی، خرده فروشی و حمل و نقل بیشترین سهم را از کل ارزش افزوده این بخش به خود اختصاص داده اند (به ترتیب: ۱۴/۶، ۱۲/۳ و ۶/۸ درصد). در درون بخش مستغلات، زیر بخش خدمات واحدهای مسکونی با سهمی معادل ۸۹/۵ درصد و در بخش حمل و نقل نیز، زیر بخش حمل و نقل زمینی با اختصاص سهم ۸۰ درصد، بالاترین رقم را از جهت ارزش افزوده در گروههای مربوط، به خود اختصاص داده اند. از آنجا که بیش از نیمی از شاغلان استان در بخش خدمات به فعالیت اشتغال دارند، این بخش پتانسیل بالایی از جهت ایجاد اشتغال و درآمد دارد و با توجه به میزان مزیت نسبی مطلوبی که دارد، همواره بستر مناسبی برای رشد و توسعه در زمینه فعالیت های اقتصادی استان به شمار می رود.

جدول ۵. ارزش افزوده بخش خدمات استان فارس به قیمت جاری طی سالهای (۱۳۷۹-۱۳۸۶)

(میلیارد ریال)

شرح	سال						
	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
ارزش افزوده بخش خدمات	۱۴۸۲۲	۱۷۸۰۳	۲۲۲۸۱	۲۷۵۵۴	۳۵۶۹۷	۴۳۸۱۵	۵۹۹۵۵
سهم در کشور (درصد)	۴/۸	۴/۷	۴/۷	۴/۶	۴/۵	۴/۴	۵/۹

مأخذ: حسابهای ملی منطقه ای، مرکز آمار ایران.

جدول ۶. مقایسه ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی در استان‌های کشور در سال ۱۳۸۵

(میلیون ریال)

ارزش افزوده کل	خدمات	آب، برق، ساختمان	صنعت و معدن	کشاورزی
۲,۳۸۸,۹۴۸,۵۵۶	کل کشور	کل کشور	۸۱,۶,۴۰۶,۴۴۰	۲۱۴,۷۲۶,۲۳۵
۵۸۶,۸۲۶,۱۰۰	تهران	تهران	۲۷۵,۲۶۵,۴۱۸	۱۹,۰۳۹,۷۰۳
۳۶۸,۳۵۳,۸۶۴	خوزستان	خوزستان	۸۲,۷۵۳,۶۲۶	۱۷,۳۳۵,۳۲۸
۱۴۵,۳۰۶,۳۲۶	اصفهان	اصفهان	۸۱,۳۸۲,۳۸۷	۱۶,۶۹۶,۳۲۸
۱۱۶,۷۸۹,۷۵۸	خراسان رضوی	خراسان رضوی	۴۶,۰۸۳,۰۰۲	۱۳,۶۰۶,۷۰۹
۱۰۱,۶۶۵,۸۹۲	فارس	فارس	۲۵,۵۵۵,۷۸۳	۱۲,۸۰۰,۰۵۳
۹۰,۶۷۸,۵۵۷	کهگیلویه و بویراحمد	آذربایجان شرقی	۱۹,۰۳۷,۰۷۸	۱۲,۴۵۱,۹۲۶
۸۳,۸۴۹,۲۶۷	آذربایجان شرقی	آذربایجان شرقی	۱۸,۶۸۶,۲۲۰	۱۲,۱۵۰,۸۸۹
۷۶,۳۰۴,۷۷۸	مازندران	بو شهر	۱۷,۵۱۲,۹۷۰	۱۰,۶۸۱,۹۳۳
۷۰,۰۴۲,۰۵۱	کرمان	کرمان	۱۷,۱۳۰,۸۴۵	۹,۵۱۱,۵۵۰
۵۰,۵۹۷,۱۱۵	مرکزی	مرکزی	۱۵,۲۰۹,۶۳۳	۷,۱۳۳,۰۷۰
۵۰,۳۰۶,۴۶۱	گیلان	مازندران	۱۴,۳۳۵,۴۸۴	۷,۰۵۶,۹۹۲
۴۸,۱۸۸,۳۷۵	بو شهر	هرمزگان	۱۱,۳۰۵,۴۳۰	۷,۰۳۰,۷۰۸
۴۷,۵۵۵,۲۶۲	آذربایجان غربی	آذربایجان غربی	۸,۵۹۳,۱۱۴	۶,۶۱۹,۲۶۱
۴۱,۳۲۶,۳۳۹	هرمزگان	یزد	۷,۸۷۴,۲۷۸	۶,۱۵۵,۸۳۰
۳۶,۰۸۱,۲۳۵	قزوین	کرمانشاه	۶,۰۶۷,۸۷۲	۶,۱۵۱,۴۰۲
۳۴,۴۴۳,۷۱۰	کرمانشاه	سیستان و بلوچستان	۵,۵۴۱,۰۹۱	۵,۵۳۳,۳۳۶
۳۲,۶۸۹,۴۵۵	همدان	همدان	۵,۲۶۱,۰۷۷	۵,۴۶۷,۹۶۱
				لرستان

جدول ۵-۱

ارزش افزوده کل	خدمات		آب، برق، ساختمان		صنعت و معدن		کشاورزی
	گلسان	فروین	فروین	فروین	آذربایجان غربی	زنجان	
۲۹,۱۹۵,۲۴۲	۱۳,۵۲۷,۱۵۶	۲,۵۳۱,۸۳۰	۴,۸۹۳,۵۱۶	۴,۵۴۶,۷۸۸	۴,۵۴۶,۷۸۸	زنجان	
۷۸,۸۷۵,۸۹۱	۱۳,۳۳۸,۱۳۹	۲,۴۵۰,۲۴۱	۴,۴۸۱,۲۷۵	۴,۷۸۳,۹۴۴	۴,۷۸۳,۹۴۴	هرمزگان	
۲۸,۷۹۲,۹۲۱	۱۲,۵۳۰,۳۵۰	۲,۴۳۷,۰۰۵	۴,۱۷۳,۲۵۲	۴,۳۳۶,۴۳۵	۴,۳۳۶,۴۳۵	کردستان	
۲۶,۶۹۴,۹۷۶	۱۱,۶۶۲,۵۵۵	۲,۱۵۷,۷۳۸	۴,۰۳۸,۵۹۷	۴,۶۶۶,۸۱۷	۴,۶۶۶,۸۱۷	سیستان و بلوچستان	
۲۳,۳۵۲,۸۵۳	۱۱,۸۰۲,۶۱۷	۲,۰۴۲,۸۴۴	۳,۵۹۵,۲۴۳	۳,۵۸۷,۶۳۷	۳,۵۸۷,۶۳۷	چهارمحال و بختیاری	
۲۲,۳۳۴,۲۱۸	۱۰,۹۳۰,۸۸۳	۲,۰۰۷,۸۲۳	۳,۵۹۳,۵۳۸	۲,۹۹۵,۷۵۵	۲,۹۹۵,۷۵۵	خراسان شمالی	
۲۲,۲۷۷,۹۳۲	۸,۶۸۸,۷۲۲	۱,۷۸۶,۹۶۷	۲,۰۶۷,۹۵۶	۲,۹۷۹,۱۲۶	۲,۹۷۹,۱۲۶	یزد	
۲۲,۱۶۴,۳۱۰	۸,۳۶۹,۰۷۱	۱,۷۸۱,۰۴۳	۱,۷۸۲,۰۱۴	۲,۹۰۶,۵۹۹	۲,۹۰۶,۵۹۹	بوشهر	
۲۱,۷۰۹,۲۶۲	۷,۶۰۶,۳۲۸	۱,۶۳۱,۹۶۸	۱,۶۱۱,۸۷۴	۲,۷۳۶,۹۱۰	۲,۷۳۶,۹۱۰	سمنان	
۱۸,۴۸۳,۱۴۵	۷,۵۲۴,۴۷۰	۱,۴۲۸,۳۳۷	۱,۵۹۶,۵۷۱	۱,۳۶۵,۳۳۶	۱,۳۶۵,۳۳۶	خراسان جنوبی	
۱۵,۵۵۰,۷۵۷	۶,۶۹۴,۵۵۰	۱,۲۱۷,۵۱۵	۱,۴۳۱,۲۳۸	۲,۰۲۶,۵۴۴	۲,۰۲۶,۵۴۴	کهگیلویه و بویراحمد	
۱۴,۷۵۵,۱۳۶	۵,۵۷۵,۶۵۱	۱,۱۴۸,۸۱۷	۱,۱۸۴,۷۳۷	۱,۶۶۵,۱۱۹	۱,۶۶۵,۱۱۹	قم	
۱۱,۸۵۶,۵۷۷	۵,۱۶۸,۳۲۹	۱,۰۳۸,۲۶۷	۱,۱۷۴,۱۹۰	۱,۶۳۶,۳۱۸	۱,۶۳۶,۳۱۸	ایلام	

منابع: مرکز آمار ایران.

۶. پیشنهادها

از آنجا که توسعه، فرایندی چند بعدی است که متضمن بهبود مستمر سطح زندگی افراد جامعه است و در واقع، طراحی جامع و نظام مندی برای رشد کمی و کیفی پایدار در همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه است، بنابراین هدایت، اصلاح و ارزیابی مداوم فعالیت‌های اقتصادی، همراه با جامع‌نگری و دور اندیشی امکان پذیر است و تحقق این موضوع با برنامه ریزی مطلوب حاصل می‌شود. بنابراین، تهیه حسابهای اقتصادی منطقه‌ای یکی از پیش نیازهای اساسی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای محسوب می‌شود و منبع با ارزشی برای تصمیم‌گیرهای منطقه‌ای است. در این زمینه توجه به این موارد اهمیت دارد:

۱. شناخت دقیق بخش‌های چهارگانه اقتصادی استان و بررسی کمبودها و نیازهای آن.
 ۲. بررسی دقیق میزان تولیدات کشاورزی و در نظر گرفتن سهم آنها در کل کالاها و خدمات تولید شده در منطقه.
 ۳. بررسی میزان تولیدات بخش صنعت و حمایت‌های لازم از این بخش در جهت اعطای تسهیلات و امکانات لازم برای افزایش توان تولیدی این بخش.
 ۴. شناخت دقیق میزان واردات و صادرات در زمینه تولید و بررسی حدود وابستگی اقتصادی منطقه به واردات و صادرات بخش‌های اقتصادی استان.
 ۵. حمایت لازم از بخش‌های اقتصادی استان در زمینه فراهم آوردن امکانات لازم برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی.
 ۶. شناسایی دقیق ساختار جمعیتی استان و فراهم آوردن امکاناتی در زمینه فناوری و توسعه منابع انسانی.
 ۷. تهیه امکانات لازم برای افزایش بهره‌وری و استفاده حداکثر از ظرفیت‌های بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن، خدمات و ساختمان.
 ۸. شناسایی امکانات و قابلیت‌های بخش خدمات و هدایت درست این بخش اقتصادی و ممانعت از ورود این بخش در مسیرهایی مانند اقتصاد موازی و زیرزمینی.
- با دستیابی به شرایط یاد شده، استان می‌تواند از اقتصاد باثبات و پایداری برخوردار شود که نتایج ارزشمندی را در زمینه کنترل تورم، تامین مالی، رشد تولید، سرمایه‌گذاری، افزایش اشتغال، افزایش منابع مالی، شفافیت بودجه و در نهایت رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت.

منابع

سازمان برنامه و بودجه استان فارس (۱۳۷۸)، بخش‌های مطالعاتی قابلیت‌سنجی استان فارس، جلد ۱ و ۲.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس (۱۳۷۵ - ۱۳۳۸)، برآورد تولید ناخالص داخلی کشور.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس (۱۳۸۱)، برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی فارس.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس (۱۳۷۷ - ۱۳۶۳)، حسابهای اقتصادی استان فارس، سال‌های مختلف.

حسابهای منطقه‌ای - حساب تولید استانهای کشور، سال‌های مختلف، مرکز آمار ایران.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی فارس، گزارش اقتصادی - اجتماعی استان فارس، سالهای مختلف.

فانی، مهتاب (۱۳۸۴)، فارس در آینه اقتصادی حسابهای منطقه‌ای، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس.

سایت‌های اینترنتی

WWW.Fars.ir

WWW.irica.org

پورتال اینترنتی استان فارس

سایت اینترنتی مرکز آمار ایران

پژشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی



پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی